

بسم الله الرحمن الرحيم

واقعیت تنش بین ترکیه و یونان، به ویژه اختلاف بر سر جزایر دریای اژه

(ترجمه)

پرسش:

در بیانیه پایانی اتحادیه اروپا - که در اجلاس سران در پایتخت آن، بروکسل، در دو روز ۲۳ و ۲۴ جون ۲۰۲۲ تحت عنوان مدیریت شرقی در رابطه به روابط ترکیه با یونان به ویژه اختلاف بر سر جزایر دریای اژه صادر شد - آمده است: "اتحادیه نسبت به اظهارات و اقدامات اخیر ترکیه ابراز نگرانی عمیق می کند. ترکیه باید به حاکمیت و تمامیت ارضی همه کشورهای عضو اتحادیه اروپا احترام بگذارد." (صدای آمریکا ۲۴/۶/۲۰۲۲) از سوی دیگر، ترکیه در بیانیه ای که توسط وزارت امور خارجه اش منتشر شد، گفته است: "دستیابی به موضعی مغرضانه و بدون چشم انداز از واقعیت در مورد کشورمان در تصمیم های اتخاذ شده در اجلاس سران کشورهای اتحادیه اروپا، مایه تأسف بوده و غیرقابل قبول است که اتحادیه اروپا برای مشروعیت بخشیدن به گزاره های افراطی مغایر با قوانین بین المللی در مورد مدیریت شرقی و دریای اژه تلاش دارد." (آنا تولی ۲۴/۶/۲۰۲۲)

یعنی بار دیگر، تنش بین روابط ترکیه و یونان بازگشته است؟ آیا این امر می تواند منجر به جنگ بین آنها شود، با وجود این که هر دو در پیمان ناتو هستند؟ پس موضع آمریکا در زمانی که این اتحادیه را رهبری می کند، چیست؟ آیا می تواند این تنش را از بین ببرد و اوضاع را آرام کند، یا این تنش به تشدید ادامه پیدا خواهد کرد؟

پاسخ:

برای وضاحت بیشتر، موارد ذیل را به بررسی می‌گیریم:

۱- حدود ۱۸۰۰ جزیره کوچک و بزرگ و صخره‌ای در دریای اژه وجود دارد که حدود ۱۰۰ جزیره آن مسکونی و تنها ۲۴ جزیره با مساحت بیش از ۱۰۰ کیلومتر مربع است. این جزایر با شهرهای یونان از زمانی که محمد فاتح رحمه الله از سال ۱۴۵۶ م پس از فتح بزرگ استانبول، پایتخت امپراتوری روم شرقی در سال ۱۴۵۳ م، فتوحات خود را در آن‌ها آغاز کرد، تحت حاکمیت اسلام و اقتدار مسلمانان قرار گرفت. اما وقتی ضعف در دولت عثمانی به عنوان یک دولت اسلامی ظاهر شد، کشورهای کفری از موقع استفاده کردند و شروع به توطئه علیه دولت اسلامی نمودند و یونانیان را به شورش علیه آن تحریک کردند، بلکه انگلیس، فرانسه و روسیه قیام نمود و مستقیماً در جنگ دریایی علیه آن مداخله کرد تا یونان را از آن جدا سازد تا این که در سال ۱۸۳۰ م این حادثه انجام شد. اما حاکمیت بر بسیاری از جزایر برای دولت عثمانی باقی ماند تا این که ایتالیا در سال ۱۹۱۲ م در جریان جنگ در لیبی جزایر مانس را اشغال کرد که به آن‌ها دوازده جزیره می‌گویند که علاوه بر ده جزیره کوچک و مجمع صخره‌ای، در اصل ۱۴ جزیره بودند. این جزایر به دلیل همجواری با مرزهای ترکیه پس از تقسیم در معاهده لوزان اهمیت پیدا کردند، برخی از آن‌ها در حدود ۳ کیلومتر از آن فاصله دارد؛ در حالی که از نزدیک‌ترین ساحل یونان در حدود ۵۰۰ کیلومتر فاصله دارند. این جزایر در معاهده لوزان به ایتالیا بخشیده شد که توسط دولت انقره به ریاست مصطفی کمال از طریق نماینده وی، عصمت اینونو، امضا شد و در آن سرزمین‌های وسیع دولت عثمانی را واگذار کردند و به اصطلاح ترکیه فعلی راضی بودند که توسط متحدین به رهبری بریتانیا تعیین حدود شده است.

ایتالیا در ازای ورود به جنگ جهانی اول از جانب خود علیه آلمان و دولت عثمانی، حق بریتانیا را بر جزایر به رسمیت شناخت. در سال ۱۹۴۷، پس از شکست ایتالیا در جنگ جهانی دوم، قرارداد صلحی در پاریس بین دول متفقین و ایتالیا به امضا رسید. این قرارداد مقرر می‌کرد که ایتالیا جزایر مانس، دوازده جزیره را به شرطی به یونان واگذار کند که خلع سلاح شود. ترکیه خواستار مذاکره برای تعیین سرنوشت بسیاری از جزایر مورد مناقشه و جزایر کوچکی شد که طبق توافقات قبلی تابعیت خود را به هیچ کشوری منتقل نکرده‌اند، در حالی که یونان مدعی حق خود بر تمام جزایر دریای اژه است، به جز برخی جزایری که تنها بر اساس معاهده لوزان به ترکیه بازگردانده شدند.

یونان خواهان افزایش آب‌های اقلیمی خود از ۶ مایل به ۱۲ مایل گردید. ترکیه با وجود این که طرف قرارداد پاریس نبوده و آن را امضا نکرده، همچنان تابع و موافق آن است! چاووش اوغلو، وزیر امور خارجه این کشور در مصاحبه‌ای با روزنامه الحریات در تاریخ ۲۶ می ۲۰۲۲ گفت: "یونان باید به پیمان صلح منعقد شده در سال ۱۹۴۷ م پایبند باشد که تنها به یک واحد نظامی کوچک از سربازان یونانی اجازه می‌دهد در جزایر دودکانیز حضور داشته باشند". وی در صورتی که یونان به مفاد پیمان صلح پایبند نباشد، هشدار به تشدید این موقف داد... بعد دیگر بحران مربوط به حقوق ناشی از آن حاکمیت است که در حوزه‌های نفوذ دریایی و مناطق اقتصادی بازنمایی می‌شود و حق اکتشاف منابع انرژی مانند نفت و گاز در نزدیکی این جزایر است. بحث استقرار پایگاه‌های آمریکایی در آن‌ها و جاه‌طلبی‌های اروپایی و به ویژه فرانسه در این منطقه به این موضوع اضافه شد.

۲- فرانسه وارد خط شد و آشکارا حمایت خود را از یونان در برابر ترکیه اعلام کرد و در تابستان ۲۰۲۰ اعلام نمود که در مقابل ترکیه در کنار یونان است و در مقابل گسترش کشتی‌های نظامی و حفاری ترکیه در شرق مدیترانه، هواپیماها و کشتی‌های

جنگی رافال را فرستاد. این کشور در سپتامبر ۲۰۲۱م توافقنامه همکاری متقابلی را با یونان امضاء کرد که بر اساس آن "کمک متقابل با تمام ابزارهای مناسب در صورتی که دو کشور مشترکاً متوجه شوند که حمله مسلحانه علیه قلمرو یکی از آنها در حال انجام است" را تصریح می کند. سپس فرانسه برای تقویت این توافقنامه در جنوری ۲۰۲۲ توافقنامه‌ای را برای همکاری نظامی مشترک بین دو کشور امضا نمود که بر اساس بیانیه ستاد کل فرانسه، "مشارکت استراتژیک دو کشور را در سطح نظامی متحد می کند". این موافقت نامه هم چنین "تقویت و ساختار روابط دفاعی- نظامی در بلندمدت و تجسم همکاری نظامی دوجانبه فرانسه و یونان را در سطوح راهبردی و عملیاتی امکان پذیر می کند و همکاری نظامی دوجانبه گسترش خواهد یافت." (فرانس برس ۲۰۲۲/۱/۲۲) دو روز قبل از امضای این قرارداد، یونان اعلام کرد که ۶ فروند جنگنده رافال از ۱۸ فروند هواپیمای رزمی رافال را که یونان سال گذشته از فرانسه خریداری کرد، به همراه ۳ فروند ناوچه به ارزش ۵٫۵ میلیارد یورو از فرانسه دریافت کرده است. به نقل از خبرگزاری فرانسه، کارشناسان گفتند: "این توافقنامه دفاعی بی سابقه و غیرعادی است، زیرا دو کشور عضو ناتو را به هم مرتبط می کند و ترکیه، یکی دیگر از اعضای ائتلاف را هدف قرار می دهد." فرانسه بر این موضع در اتحادیه اروپا و موضع آن تأثیر گذاشت و موقف آن طرفداری یونان در مقابل ترکیه بود.

۳- آمریکا در قبال این اقدام فرانسوی ها سکوت نکرد، بنابراین برای خنثی کردن اثر آن و زدن ضربه اول به یونان اقدام نمود. پس چنین اتفاق افتاد که یونان، قبرس و رژیم یهود در ۲۰۱۸/۱۲/۲۰ تمایل خود را برای ایجاد یک پروژه خط لوله برای انتقال گاز طبیعی از شرق دریای مدیترانه به اروپا بدون مشارکت ترکیه و بخش شمالی ترک قبرس در آن اعلام کردند. این خط لوله قرار بود حدود ۱۰ میلیارد متر مکعب گاز طبیعی را به اروپا برساند؛ اما آمریکا پایان حمایت خود از این پروژه را اعلام کرد. به تاریخ ۲۰۲۲/۱/۱۰ رژیم یهود و یونان اطلاع دادند که "از نظر سیاسی و مالی از این پروژه حمایت نخواهند کرد." و این یک "پیروزی برای ترکیه شمرده شد که از پروژه جدا شده است." (شرق الاوسط ۲۰۲۲/۱/۱۰) مجله نظامی یونان در گزارشی که در ۲۰۲۲/۱/۱۰ منتشر نمود، اشاره کرد که: "پروژه آن برای افزایش نفوذ ژئوپلیتیکی برای تبدیل شدن به مرکز انرژی و اتحاد تاریخی با (اسرائیل) است که سبب حاشیه راندن ترکیه و دستیابی به اهداف دیگر است تا به طور کامل فروپاشد. همین امر در مورد قانون مانیاتیس نیز صدق می کند که حدود بیرونی فلات قاره یونان را مشخص می سازد. هر دو هدف فروریخت، ترکیه قانون مانیاتیس را زیر پا گذاشت، که آن را میهن آبی می خواند و با توافق ترکیه و لیبی برتری خود را بر مواضع یونان تقویت کرد و اکنون موضع واشنگتن آمده است تا به او فرصت دهد. او اظهار داشت: "میتسوتاکیس نخست وزیر (یونان) خواهان گفتگو با ترکیه نیست، همانطور که او با آمریکا مذاکره نکرد." او افزود: "آمریکا از طریق آلمان برای جلوگیری از اعمال تحریم ها علیه ترکیه به دلیل بحران حفاری در شرق مدیترانه در سال گذشته تلاش کرد."

اگر به موضوع دقت کنیم، درمی یابیم که آمریکا می خواسته تا به خاطر همکاری یونان با فرانسه، هشدار را متوجه یونان سازد و نتیجه حرکت فرانسه را در منطقه باطل نماید. آمریکا می خواست این پروژه را با ترکیه، متحد نزدیک خود، که در مدارش برای مقابله با فرانسه می چرخد، مرتبط نماید.

۴- یونان متوجه شد که آمریکا را توسط توافق با فرانسه و نزدیک شدن به آن (خشمگین) کرده، بنابراین، برای رفع این موضوع به امضای توافق نامه با آمریکا موافقت کرد و پارلمان یونان امضای آن را از ۲۰۲۱/۱۰/۱۴ به ۲۰۲۲/۵/۱۳ موکول کرده بود. چنانچه امضای آن صورت گرفت و در جریان رأی گیری، میتسوتاکیس نخست وزیر یونان از این توافق دفاع کرد و گفت:

"توافقنامه همکاری دفاعی با ایالات متحده در خدمت منافع ملی کشور است. این یک رأی اعتماد برای یونان است و مهم است؛ زیرا در قدم نخست متضمن تعهد صریح است که حضور آمریکا در یونان هر ۵ سال یکبار (به جای یک سال چنانچه قبلاً بود) تمدید می‌شود، و هر یک از طرفین حق دارند در صورت لزوم به آن پایان دهند. در قدم دوم این همکاری دوجانبه با ایالات متحده مهم است؛ زیرا نه تنها در زمان مناسب؛ بلکه در مکان نیز گسترش می‌یابد. در پایگاه دریایی سودا (در کرت)، کل زیرساخت‌ها در حال مدرنیزه شدن است و نقش کلی پایگاه در حال افزایش می‌باشد. سودا برعلاوه میدان شلیک در لیتوچورو و دو اردوگاه نظامی در ولوس و الکساندروپولیس، تنها میدان و پایگاهی است که یک ناو هواپیمابر آمریکایی می‌تواند در مدیترانه شرقی روی آن پهلو بگیرد. در قدم سوم توافق جدید بدان جهت مهم است؛ زیرا به وضوح اراده مشترک برای دفاع متقابل از حاکمیت و تمامیت ارضی در برابر هر گونه تهدید، حتی حمله مسلحانه را بیان می‌نماید." (روز هفتم، از خبرگزاری‌ها ۱۳/۵/۲۰۲۲)

بدین ترتیب، آمریکا یونان را مطیع اراده خود، نفوذ خود را در آن تقویت و همکاری خود با فرانسه را فلج کرد!

۵- پس از آن، اظهارات یونان کم شد و نخست وزیر یونان گفت: "با وجود اظهارات تندی که منجر به تشدید تنش بین دو همسایه شد، باز نگهداشتن کانال‌های ارتباطی با ترکیه مهم است." (خلیج جدید، ۱۷/۶/۲۰۲۲)

اما این وضعیت اتحادیه اروپا را به دردسر انداخته است! از این رو، برای صرفه‌جویی در مصرف آب، به بیانیه عمومی و ملایم خود در قبال ترکیه اکتفا کرد و در عین حال از یونان به دلیل عضویت در اتحادیه حمایت نمود.

در بیانیه پایانی که در اجلاس سران در بروکسل به تاریخ ۲۳ و ۲۴ جون ۲۰۲۲ تحت عنوان "دریای مدیترانه شرقی" صادر شد، آمده است: "اتحادیه اروپا نسبت به اظهارات و اقدامات اخیر ترکیه ابراز نگرانی عمیق می‌کند. ترکیه باید به حاکمیت این کشور و تمامیت ارضی همه کشورهای عضو اتحادیه اروپا احترام بگذارد."

نخست وزیر یونان پس از آن گفت: ما کاملاً پشت آنچه در بیانیه پایانی اتحادیه اروپا آمده است که ترکیه را در قبال حاکمیت و تمامیت ارضی اعضای اتحادیه اروپا پاسخگو کرده، ایستاده‌ایم و خواستار کاهش تنش بر اساس قوانین بین‌المللی شده است. امیدوارم این بار ترکیه به این درخواست‌ها توجه کند؛ زیرا این تنها راه کاهش تنش است که توسط همسایه ما در دو ماه گذشته در شرق مدیترانه به طور کامل تشدید شده است. (صدای آمریکا ۲۴/۶/۲۰۲۲).

۶- بدین ترتیب، آمریکا توانست تنش بین ترکیه و یونان را کاهش دهد، زیرا ترکیه در مدارش می‌چرخد و یونان تحت کنترل قرارداد دفاعی با آمریکا قرار گرفته است و نفوذ اتحادیه اروپا به ویژه فرانسه بر یونان کاهش یافته است. در واقع نظام ترکیه به صورت تلویحی اعطای دوازده جزیره به یونان را در قرارداد پاریس در سال ۱۹۴۷ م به رسمیت شناخته است. این نظام برنامه‌ای برای بازگرداندن آن‌ها نیز ندارد؛ مانند سایر جزایری که در قراردادها به طور رسمی به یونان تعلق نگرفته اند. انتظار نمی‌رود رژیم سکولار ترکیه برای اعاده این جزایر در دریای اژه که تحت کنترل یونان هستند، اقدام جدی انجام دهد.

اردوغان کاری جز جنگ لفظی انجام نمی‌دهد و سپس عقب‌نشینی می‌کند، همانطور که در سال ۲۰۲۰ اتفاق افتاد؛ زمانی که کشتی‌های حفاری را در شرق دریای مدیترانه عقب‌نشینی نمود و روی این موضوع پرده انداخت. بنابراین، انتظار نمی‌رود که

جنگ بین ترکیه و یونان برای اعاده این جزایر رخ دهد، زیرا رشته‌های قضیه در دست آمریکا است و ترکیه در مدار آن می‌چرخد و نفوذ آمریکا پس از آن توافق در یونان بیشتر شده است.

۷- سرانجام، جزایر دریای اژه و در واقع یونان، پس از فتح قسطنطنیه در داخل دولت اسلامی (عثمانی) قرار گرفتند، بعد از فتح قسطنطنیه در سال ۱۴۳۵ م بر اساس فرموده رسول الله صلی الله علیه و سلم:

«لَتُفْتَحَنَّ الْقُسْطَنْطِیْنِیَّةَ فَلِنَعْمَ الْأَمِیرُ أَمِیرَهَا وَلِنَعْمَ الْجَیْشُ ذَلِکَ الْجَیْشُ» [مسند احمد]

ترجمه: قطعاً قسطنطنیه فتح خواهد شد، چی نیکوست امیر آن فتح و چقدر زیباست آن لشکری که فتح می‌کند.

سه سال بعد، یعنی در سال ۱۴۵۶ میلادی، فتوحات به سمت یونان و به سمت آن جزایر آغاز شد و ندای اذان (الله أكبر، الله أكبر) در آن جا بلند گردید و قطعاً دوباره بازگشتنی است، ان شاء الله! در روزی که مؤمنان به نصرت الله سبحانه و تعالی خوشحال می‌شوند، روزی که مؤمنان را خلیفه‌ای رهبری کند و به آن چه الله سبحانه و تعالی نازل نموده است، بر آن‌ها حکومت نماید، همراه آنان در راه الله سبحانه و تعالی جهاد کند و اصل و فرع دار اسلام را برگرداند! زیرا خلیفه همان سپر امت و محافظ آن از دشمنانش است! راست گفت رسول الله صلی الله علیه و سلم:

«إِنَّمَا الْإِمَامُ جُنَّةٌ يُقَاتَلُ مِنْ وَرَائِهِ وَيُتَّقَى بِهِ» [مسلم]

ترجمه: امام مسلمین، سپر است که در پشت آن جنگ کرده می‌شود و به آن پناه برده می‌شود.

مترجم: احمد صادق امین